

KOMENDA GŁÓWNA
ŻANDARMERII WOJSKOWEJ

Nr 8479/KiA/OProf/2025

Data 04/07/2025 r.
01-163 Warszawa

RPW/54063/2025 P
Data:2025-07-11

Egz. nr 1

Komenda Główna Żandarmerii Wojskowej
Komendant Główny ŻW
płk Tomasz KAJZER

Warszawa, 4 lipca 2025 r.

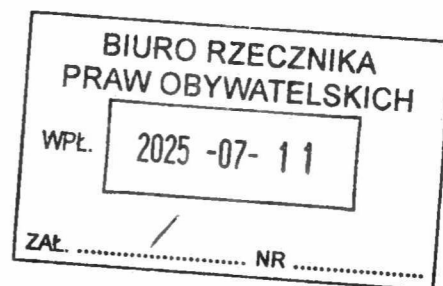
Pani Katarzyna KOPYSTYŃSKA

Zastępca Dyrektora Zespołu
Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur
Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
Al. Solidarności 77
00-090 Warszawa

do wiadomości:

Dyrektor Biura
Ministra Obrony Narodowej
SI ARCUS

dotyczy: odpowiedzi na Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur („KMPT”) sygn. KMP.570.8.2024.JW z wizytacji izb zatrzymań Żandarmerii Wojskowej przeprowadzonych w 2024 roku.

Szanowna Pani Dyrektor

W odpowiedzi na zalecenia zawarte w Raporcie Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur Biura Rzecznika Praw Obywatelskich (dalej: „Raport”), dotyczące wizytacji izb zatrzymań Żandarmerii Wojskowej w 2024 roku uprzejmie informuję, że Żandarmeria Wojskowa, jako formacja odpowiedzialna m.in. za zatrzymywanie, konwojowanie oraz osadzanie osób pozbawionych wolności zgodnie

z przepisami prawa, nieprzerwanie podejmuje działania mające na celu zapewnienie poszanowania praw człowieka oraz przestrzegania międzynarodowych standardów ochrony osób zatrzymanych.

W trakcie przedmiotowych wizytacji w okresie od 11 marca do 10 października 2024 roku przedstawiciele KMPT dokonali przeglądu pomieszczeń 10 izb zatrzymań (dalej również jako: „IZ”), podczas których prowadzili rozmowy z żołnierzami odpowiedzialnymi za ich funkcjonowanie, a także weryfikowali dokumentację oraz zapisy monitoringu. Należy zaznaczyć, że rozmowy te nie zawsze były prowadzone z etatowymi komendantami izb, lecz z żołnierzami wyznaczonymi w danym dniu do obsługi pomieszczeń.

Raport identyfikuje osiem kluczowych obszarów wymagających usprawnień, istotnych z perspektywy zapobiegania torturom oraz innym formom niehumanitarnego, okrutnego i poniżającego traktowania bądź karania:

1. **Warunki bytowe** – dotyczy standardów pomieszczeń, wyposażenia, dostępu do światła, świeżego powietrza, higieny i wyżywienia osób osadzonych.
2. **Poufność badania lekarskiego i dokumentacji medycznej** – odnosi się do konieczności zapewnienia intymności podczas badań lekarskich i ochrony danych medycznych zatrzymanych.
3. **Dostęp do pomocy prawnej** – obejmuje prawo zatrzymanego do kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, dostępność list pomocowych i przejrzystość informacji.
4. **Sprawdzenie przewencyjne i kontrola osobista** – wskazuje na potrzebę jasnego rozróżnienia pomiędzy tymi formami oraz zapewnienia godności podczas ich wykonywania, w tym z poszanowaniem tożsamości płciowej.
5. **Monitoring wizyjny** – odnosi się do instalacji i jakości systemów CCTV w izbach zatrzymań oraz eliminacji tzw. martwych stref.
6. **Środki przymusu bezpośredniego** – dotyczy zasad stosowania paralizatorów, kajdanek i innych środków w zgodzie z przepisami i z zachowaniem proporcjonalności.

7. **Prawo do informacji i mechanizm skargowy** – obejmuje obowiązek zapewnienia dostępu do aktualnych i zrozumiałych informacji o przysługujących prawach oraz środkach odwoławczych.
8. **Personel** – dotyczy kwalifikacji, szkolenia oraz struktury zatrudnienia w izbach, w tym zapewnienia obecności kobiet oraz edukacji w zakresie standardów praw człowieka.

Działalność służbowa Żandarmerii Wojskowej w zakresie funkcjonowania izb zatrzymań, a tym samym zatrzymywania i osadzania osób pozbawionych wolności, realizowana jest w oparciu o następujące akty prawne:

- **Ustawę z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych** (Dz.U. z 2025 r. poz. 12 z późn. zm.), w szczególności art. 17 i 17a – 17d, określające zasady przeprowadzania kontroli osobistej, zatrzymań oraz osadzania;
- **Ustawę z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej** (Dz.U. z 2025 r. poz. 555);
- **Ustawę z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny** (Dz.U. z 2025 r. poz. 825);
- **Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 marca 2017 r. w sprawie izb zatrzymań** (Dz. U. z 2017 r. poz. 716), regulujące standardy funkcjonowania izb zatrzymań, ich wyposażenie, warunki sanitarno - bytowe oraz organizację służby;
- **Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 3 listopada 2022 r. w sprawie stosowania dyscyplinarnych środków zapobiegawczych, osadzania żołnierza w izbie zatrzymań oraz badań mających na celu ustalenie zawartości w organizmie alkoholu, środków odurzających, substancji psychotropowych lub innych podobnie działających środków** (Dz. U. z 2022 r. poz. 2371);
- **Ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego** (Dz. U. z 2025 r. poz. 46 z późn. zm.) („k.p.k.”), w zakresie uprawnień procesowych osób zatrzymanych (art. 245 §1 k.p.k.);

- Konwencję w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 10 grudnia 1984 r. oraz Protokół Fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (OPCAT), przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. ratyfikowane przez Rzeczpospolitą Polską.

Ponadto Rozkazem nr 5 Komendanta Głównego ŻW z dnia 19 stycznia 2023 r. wprowadzono do użytku służbowego w Żandarmerii Wojskowej poradnik pt.: *Zasady pełnienia służby w izbie zatrzymań*. Poradnik ten, szczegółowo określa harmonogram czynności wykonywanych podczas obsługi izby zatrzymań takich jak m.in: osadzanie osób, pełnienie służby w izbie zatrzymań, zwalnianie osób. Dokument zawiera osobny rozdział „Poszanowanie i ochrona praw człowieka”, gdzie określono właściwe postępowanie w tym zakresie – przedmiotowy dokument został udostępniony osobom wizytującym.

Dodatkowo Szef Zarządu Prewencji KGŻW corocznie wprowadza do realizacji *Wytyczne Specjalistyczne Szefa Zarządu Prewencji do działalności prewencyjnej, profilaktycznej oraz broni prywatnej*, w którym to dokumencie znajduje się rozdział poświęcony między innymi izbom zatrzymań, w którym określone są standardy postępowania obsługi izb zatrzymań z osobami osadzonymi.

Podkreślić należy, iż cechą charakterystyczną izb zatrzymań w Żandarmerii Wojskowej jest ich doraźne funkcjonowanie tj. są one uruchamiane tylko na czas konieczności osadzania osoby, a obsługa izb zatrzymań nie pełni w nich służby w sposób ciągły. W praktyce może się zdarzyć, że izba zatrzymań nie jest uruchamiana nawet przez kilka tygodni. Obsługa izb zatrzymań wyznaczana jest spośród żołnierzy Wydziałów/Sekcji Prewencji wykonujących na co dzień inne czynności służbowe wynikające z zakresów obowiązków.

Nadmienić należy, że wszyscy żołnierze planowani do pełnienia służby w izbach zatrzymań posiadają przeszkolenie w zakresie postępowania z osobami osadzonymi, ale również w zakresie używania środków przymusu bezpośredniego oraz udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej. Dodatkowo muszą posiadać aktualne badania sanitarno – epidemiologiczne.

Odnosząc się do poszczególnych obszarów zaleceń zawartych w przedmiotowym Raporcie KMPT informuję, co następuje:

Ad. 1 Warunki bytowe.

Zalecenie poprawy warunków materialnych poprzez systematyczne sprzątanie pomieszczeń oraz zapewnienie ich prawidłowej wentylacji.

Stwierdzone w tym zakresie uwagi wynikały z doraźnego funkcjonowania izb zatrzymań oraz usytuowania niektórych IZ w znacznej odległości od siedzib terenowych jednostek organizacyjnych ŻW. W czasie wizytacji przez KMPT izby były nieczynne ze względu na brak osób osadzonych. Komendant izby jest żołnierzem pionu prewencji i w przypadku braku osób osadzonych w izbie zatrzymań, wykonuje inne zlecone przez Szefa Wydziału/Sekcji Prewencji czynności (nie ma obowiązku przebywać w izbie zatrzymań w sposób ciągły). Ponadto należy podkreślić, iż w przypadku powzięcia informacji o konieczności uruchomienia danej izby zatrzymań, pomieszczenia te są wcześniej wietrzone i dezynfekowane. Taka sama procedura jest wdrażana, kiedy pomieszczenia izby zatrzymanych opuszcza.

Zobligowano Komendantów izb zatrzymań do spowodowania częstszego sprzątania i wietrzenia pomieszczeń izb.

Zalecenie dostosowania warunków panujących w IZZW w Szczecinie do wymogów określonych w § 7 ust. 1 pkt 4 Rozporządzenia w sprawie izb zatrzymań oraz nieosadzania osób zatrzymanych w pomieszczeniach, które nie spełniają wskazanych w nim kryteriów.

Odpowiedzialność za utrzymanie w należytym stanie infrastruktury lokalowej, w tym pomieszczeń izb zatrzymań spoczywa na podmiotach zewnętrznych takich jak Wojskowe Oddziały Gospodarcze (WOG) czy Rejonowe Zarządy Infrastruktury (RZI), których funkcjonowanie jest niezależne od Żandarmerii Wojskowej. To właśnie te podmioty są dysponentem środków finansowych, które są kluczowe przy należytym utrzymaniu w/w obiektów. Od Szefów/Komendantów tych instytucji zależy kolejność przeprowadzanych w garnizonach remontów oraz wysokość kwot przeznaczonych na poszczególne inwestycje. Komendanci Oddziałów/Wydziałów Żandarmerii Wojskowej podejmują czynności zmierzające do poprawy infrastruktury poprzez zgłaszanie potrzeby remontów oraz pozyskanie środków finansowych na modernizację tych pomieszczeń.

W przypadku izby zatrzymań w Szczecinie podjęto czynności służbowe skutkujące ujęciem wymienionej potrzeby inwestycyjnej w *Rejestrze potrzeb remontowych i konserwacyjnych 15 Wojskowego Oddziału Gospodarczego w Szczecinie*. W konsekwencji, w *Rocznym Planie Remontów Nieruchomości na 2025 r.* został wygospodarowany limit finansowy w wysokości 80 tys. zł na wykonanie wymienionego zadania.

Do czasu przeprowadzenia prac remontowych wyłączono z użytku część pomieszczeń izb zatrzymań.

W zakresie **poprawy warunków** sukcesywnie przeprowadzane są we wszystkich izbach zatrzymań prace remontowe oraz modernizacyjne. Podejmowano działania w celu zapewnienia lepszej wentylacji, poprawy oświetlenia i stanu sanitarnego. W przypadku

pomieszczeń izb niespełniających norm – osoby zatrzymane nie są tam osadzane.

Zalecenie zastosowania pełnej zabudowy sanitariatów znajdujących się w pomieszczeniach wieloosobowych.

Zgodnie z § 26 *Rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 marca 2017 r. w sprawie izb zatrzymań*, osoby zatrzymane są zawsze umieszczane w pomieszczeniach jednoosobowo. W związku z powyższym uwaga dotycząca braku zachowania intymności i prywatności podczas wykonywania czynności fizjologicznych przez osoby osadzone jest niezasadna.

Znaczna ilość budynków, w których znajdują się izby zatrzymań a które Żandarmeria Wojskowa przejęła od Dowódców Garnizonów jest w zaawansowanym wieku technicznym. Eliminacja nieprawidłowości w zakresie dostosowania pomieszczeń do obowiązujących standardów technicznych w wielu przypadkach wymaga dużych nakładów finansowych. Z tego też względu proces poprawy warunków bytowych trwa już od kilku lat, a jego realizacja przebiega sukcesywnie i jest uzależniona od przyznanego Żandarmerii Wojskowej budżetu.

Zalecenie dotyczące umożliwienia osobom zatrzymanym korzystania z toalety bez obecności żołnierzy wchodzących w skład obsady izby zatrzymań.

Postępowanie obsługi izby zatrzymań wskazanej w Raporcie KMPT, jeżeli miało miejsce, wynika z nadinterpretacji przez żołnierza § 29 *Rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 marca 2017 r. w sprawie izb zatrzymań*. Nie ulega wątpliwości, że osoba osadzona ma prawo do wykonania czynności fizjologicznej w sposób nieskrępowany, z poszanowaniem intymności, godności osobistej zgodnie z zapisem art. 23 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych.

Wielokrotnie podczas szkoleń przeprowadzanych z komendantami izb zatrzymań poruszana była kwestia poszanowania praw człowieka i zapewnienia intymności osób zatrzymanych.

W zakresie **pełnej zabudowy sanitariatów i zapewnienia prywatności** informuję, iż wdrożono procedury mające na celu zwiększenie prywatności, w tym ograniczenie obecności personelu w czasie korzystania z toalety. Prace nad modernizacją sanitariatów są prowadzone w ramach dostępnych środków finansowych.

Zalecenie dotyczące nie odbierania osobom umieszczanym w izbach zatrzymań odzieży prywatnej i zalecenie zapewnienia osobom, którym taka odzież została odebrana, odzieży zastępczej.

Zgodnie z § 25 *Rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 marca 2017 r. w sprawie izb zatrzymań* oraz pkt 2601 i 2602 poradnika *Zasady pełnienia służby w izbie zatrzymań* zasadą jest, że osoba przyjęta do izby zatrzymań korzysta z własnej odzieży, bielizny i obuwia. Jeżeli odzież, bielizna i obuwie nie nadają się do użytku lub ich używanie jest niedopuszczalne ze względów higienicznych albo ubranie zostało zabezpieczone jako dowód w prowadzonym postępowaniu, osobie osadzonej wydaje się ubranie robocze, które jest nieodpłatne.

Temat zasadności odbierania odzieży i przedmiotów osobistych omawiany był podczas szkoleń specjalistycznych z komendantami izb zatrzymań oraz żołnierzami wyznaczonymi do pełnienia służb w tych izbach. Stwierdzone przypadki wskazują na potrzebę dalszego szkolenia w tym zakresie. Jest to również przesłanka do zwracania uwagi na takie działanie w trakcie nadzorów służbowych i kontroli.

Zalecenie dotyczące odstąpienia od rutynowego odbierania okularów osobom umieszczanym w izbach zatrzymań.

Zgodnie z art. 17d ust. 3 pkt 4 ppkt c Ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych

obsługa izby zatrzymań przyjmuje do depozytu przedmioty, które mogą stanowić zagrożenie dla porządku lub bezpieczeństwa osoby znajdującej się w pomieszczeniu izby zatrzymań, w szczególności posiadające ostre krawędzie lub zakończenie.

Wskazany przypadek miał miejsce tylko w jednej izbie zatrzymań i miał charakter incydentalny. Nadmieniam jednak, iż osoba osadzona korzystająca z okularów mogła je wykorzystać w czasie pobytu w izbie zatrzymań niezgodnie z ich faktycznym przeznaczeniem. Okulary posłużyć mogły jako przedmiot niebezpieczny, w związku z powyższym zasadne było ich odebranie i zabezpieczenie w depozycie.

Komenda Główna Żandarmerii Wojskowej przyjmuje rekomendacje KMPT dotyczące tego, że decyzja o odebraniu okularów osobie osadzonej w izbie zatrzymań powinna być podejmowana w oparciu o indywidualną ocenę ryzyka wystąpienia agresji lub samoagresji.

Opracowany w Komendzie Głównej ŻW *Poradnik Zasady pełnienia służby w izbie zatrzymań* w pkt 2701 i 3102, zobowiązuje obsługę izb zatrzymań w przypadku osadzania osoby do niezwłocznego informowania o przysługujących jej prawach, w tym prawie do posiadania przedmiotów osobistych, które co do zasady nie zagrażają życiu i zdrowiu, a stanowią przedmioty niezbędne do bieżącego funkcjonowania.

Zalecenie dotyczące wyposażenia magazynów wizytowanych izb w bieliznę dla zatrzymanych kobiet.

Przepisy wojskowe, a konkretnie *Decyzja nr 77/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 25 lipca 2023 r. w sprawie norm zbiorczych oraz normatywów umundurowania i wyekwipowania w czasie pokoju oraz mobilizacji i wojny* nie rozróżnia bielizny na męską i żeńską. Wymieniona bielizna nosi cechy bielizny uniwersalnej. Jedyny podział w zakresie wydawania bielizny dzieli bieliznę na letnią i zimową. Żandarmeria Wojskowa podejmie działania w celu zmiany w/w.

decyzji i wyposażenia izb zatrzymań w bieliznę damską dla kobiet osadzanych.

Zalecenie dotyczące udostępniania środków menstruacyjnych w toaletach oraz umieszczenie w sanitariatach koszy na odpady.

Izby zatrzymań Żandarmerii Wojskowej są wyposażone w środki higieniczne przeznaczone dla kobiet i na czas ich pobytu w izbach są dostępne dla kobiet poprzez wyłożenie ich w sanitariatach tak, by nie musiały o nie prosić i w sposób nieskrępowany z nich korzystać.

Higieniczne środki menstruacyjne wykładane są w pomieszczeniach sanitarnych w przypadku uzyskania informacji o konieczności osadzenia w izbie zatrzymań kobiety. Środki higieniczne zgodnie z zasadami BHP, powinny być przechowywane w suchym i chłodnym miejscu z dala od wilgoci i źródeł potencjalnego zanieczyszczenia.

Komendantom izb zatrzymań polecono umieszczenie koszy na odpady w sanitariatach.

Zalecenie zapewnienia osobom zatrzymanym przynajmniej jednego ciepłego posiłku w ciągu dnia pobytu w izbie oraz zapewnienia bezmięsnej opcji wyżywienia.

Zagadnienie wyżywienia żołnierzy reguluje Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 28 kwietnia 2022 r. w *sprawie bezpłatnego wyżywienia żołnierzy zawodowych Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej*. Zgodnie z § 7 ust. 15 w/w Rozporządzenia, wyżywienie według zasadniczej normy wyżywienia szkolnej - 020 otrzymują żołnierze konwojowani do innego garnizonu przez Żandarmerię Wojskową lub właściwe wojskowe organy porządkowe oraz zatrzymani i osadzeni w izbach zatrzymań utworzonych przez Ministra Obrony Narodowej. Jednocześnie na podstawie § 3 ust. 5 w/w Rozporządzenia, formy zasadniczej normy wyżywienia są m.in. następujące: (i) posiłki przyrządzane w stołówkach wojskowych, (ii) suchy prowiant, (iii) suchy prowiant w zamian

za części norm żywienia niezrealizowane w formie, o której mowa w lit. i. Przepisy stwierdzają możliwość żywienia żołnierza suchym prowiantem.

Ponieważ izby zatrzymań są uruchamiane doraźnie nie można zaplanować i zapotrzebować z odpowiednim wyprzedzeniem ciepłych posiłków. Służba żywnościowa wymaga zapotrzebowania na ciepłe posiłki, w tym bezmięśne z co najmniej jednodniowym wyprzedzeniem. W praktyce jest to trudne do zrealizowania.

Zaznaczyć należy, iż obsługa izb zatrzymań nigdy nie ma sprecyzowanej wiedzy o terminie osadzenia i zwalniania osoby.

Wszystkie izby zatrzymań posiadają pomieszczenia do przygotowania lub podgrzewania posiłków oraz wyposażone są obligatoryjnie w kuchenki elektryczne lub mikrofalowe za pomocą których możliwe jest podgrzanie niektórych produktów spożywczych (podstawa: § 5 ust. 1 ppkt 4 *Rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 marca 2017 r. w sprawie izb zatrzymań oraz treść załącznika nr 1 do w/w Rozporządzenia*).

Komendanci Oddziałów/Wydziałów ŻW podejmą czynności zmierzające do zapewnienia poprzez Wojskowe Oddziały Gospodarcze produktów typu instant oraz w razie potrzeby posiłków bezmięśnych dla osób umieszczonych w izbach zatrzymań.

Zalecenie odstąpienia od praktyki wydawania osobom zatrzymanym posiłków przez okienka w drzwiach celi.

Zgodnie z przepisem zawartym w § 7 ust. 2 *Rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 marca 2017 r. w sprawie izb zatrzymań* drzwi wejściowe do pomieszczeń dla osadzonych są wyposażone w drzwiczki służące do podawania posiłków oraz zakładania kajdanek osobom w nich umieszczonym.

Komenda Główna Żandarmerii Wojskowej podziela zdanie KMPT dotyczące podawania posiłków w sposób bezpośredni, poprzez otwarcie drzwi, za wyjątkiem przypadków zachowań agresywnych

osób osadzonych, mogących stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa obsługi izby zatrzymań.

Zalecenie systematycznego usuwania barier architektonicznych i wdrażanie rozwiązań sprzyjających jak największej samodzielności i aktywności osób z różnymi typami niepełnosprawności.

W izbach zatrzymań Żandarmerii Wojskowej osadzani są zazwyczaj żołnierze czynnej służby wojskowej, co wyklucza ich niepełnosprawność. W przypadku konieczności osadzenia osób cywilnych z niepełnosprawnością osoba taka w myśl § 19 ust. 3 *Rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 marca 2017 r. w sprawie izb zatrzymań* umieszczana jest w Policyjnym PDOZ przystosowanym do przyjęcia osób z niepełnosprawnościami.

Niemniej jednak, przy nowych i planowanych w przyszłości inwestycjach budowlanych Żandarmeria Wojskowa przy sporządzaniu minimalnych wymagań dla nowopowstałych izb zatrzymań uwzględniać będzie potrzeby osób niepełnosprawnych zgodnie z polskim prawem budowlanym.

Zalecenie dotyczące dostosowania oświetlenia do pory doby i zapewnienie, że światło będzie przynajmniej przygaszone w nocy.

Zasadą przyjętą w izbach zatrzymań jest przygaszanie światła w porze nocnej, na tyle, żeby ilość światła nie uniemożliwiała skutecznego nadzoru nad osadzonym, czy to poprzez osobisty nadzór, czy też poprzez techniczne systemy monitorujące.

Stwierdzony przypadek mógł mieć charakter incydentalny, a wynikał z obowiązku ciągłego nadzoru i kontroli nad osobą osadzoną z uwagi na jej stan emocjonalny i zachowanie zagrażające jej życiu i zdrowiu.

Tematyka oświetlenia pomieszczeń dla osób osadzonych była omawiana w trakcie cyklicznych szkoleń przeprowadzanych z komendantami i żołnierzami wyznaczonymi do obsługi izb zatrzymań.

Ad. 2 Poufność badania lekarskiego i dokumentacji medycznej.

Zalecenie dotyczące zapewnienia, że badania medyczne osób zatrzymanych będą odbywać się poza zasięgiem wzroku i słuchu osób niewykonujących zawodu medycznego

oraz

Zalecenie zapewnienia, aby informacje dotyczące stanu zdrowia osób zatrzymanych były przechowywane w sposób zapewniający poszanowanie tajemnicy lekarskiej.

Obecność żołnierzy Żandarmerii Wojskowej podczas udzielania pomocy medycznej w izbach zatrzymań uzależniona jest zawsze od decyzji i wyraźnej prośby lekarza lub ratownika medycznego i zawsze jest podyktowana troską o ich bezpieczeństwo.

Jedynym dokumentem medycznym wymaganym do umieszczenia osoby w izbie zatrzymań jest zaświadczenie lekarskie stwierdzające brak przeciwwskazań zdrowotnych do osadzenia (§ 17 *Rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 marca 2017 r. w sprawie izb zatrzymań*) i tylko ten dokument lekarski powinien znaleźć się w dokumentacji pozostającej w izbie zatrzymań.

Zaznaczyć należy, iż zdarzają się pojedyncze przypadki odmowy wystawienia przez lekarzy odrębnego zaświadczenia stwierdzającego brak przeciwwskazań do osadzenia osoby w izbie zatrzymań i przekazania przez nich żołnierzowi ŻW innych dokumentów medycznych dotyczących osób zatrzymanych, w tym objętych tajemnicą lekarską z adnotacją, że nie ma przeciwwskazań do osadzenia w IZ.

Zagadnienie omawiano podczas cyklicznych szkoleń przeprowadzanych z komendantami IZ. Ponadto zobowiązano Komendantów Oddziałów/Wydziałów ŻW do nawiązania kontaktu z Dowódcami Garnizonów, którzy podpisują umowy na świadczenie usług lekarskich przed osadzeniem zatrzymanego, aby w umowach zawarto zapis o konieczności wystawiania zaświadczenia stwierdzającego brak przeciwwskazań do osadzenia osoby w izbie zatrzymań.

Ad. 3 Dostęp do pomocy prawnej.

Zalecenie uaktualnienia brzmienia regulaminów wizytowanych izb oraz zapewnienie zgodności ich treści z obowiązującymi przepisami

oraz

Zalecenie dotyczące opracowania, w porozumieniu z lokalnymi radami adwokackimi i izbami radców prawnych, list pełnomocników udostępnianych osobom umieszczanym w izbach zatrzymań.

W przypadkach dokonania przez Żandarmerię Wojskową zatrzymania przestrzegane są zapisy zawarte w art. 245 § 1 k.p.k. oraz art. 46 § 4 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia.

Zgodnie z Wytycznymi Specjalistycznymi Szefa Zarządu Prewencji do działalności prewencyjnej, profilaktycznej oraz broni prywatnej, w zakresie funkcjonowania izb zatrzymań na ich wyposażeniu powinny obligatoryjnie znajdować się listy adwokatów i radców prawnych – zajmujących się prawem karnym – uzyskane z właściwych Okręgowych Rad Adwokackich i Okręgowych Izb Radców Prawnych oraz listy teleadresowe do instytucji stojących na straży praw człowieka.

Komendantom izb zatrzymań polecono ujednolicenie wymienionych dokumentów zapewniając ich aktualność i dostępność zgodnie z zaleceniami KMPT.

Ad. 4. Zalecenie dotyczące egzekwowania rozróżnienia pomiędzy sprawdzeniem prewencyjnym a kontrolą osobistą.

Rozróżnianie pomiędzy kontrolą osobistą a sprawdzeniem prewencyjnym oraz praktyczne przeprowadzanie tych czynności jest znana każdemu żołnierzowi Żandarmerii Wojskowej pełniącemu służbę w izbie zatrzymań.

Obsługa izby zatrzymań dokonuje sprawdzenia prewencyjnego, a tylko w wyjątkowych, ściśle określonych przypadkach dokonuje kontroli osobistej.

Zarówno kontrola osobista, jak i sprawdzenie prewencyjne określone jest w art. 17a i 17d ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych.

Również w *Poradniku Zasady pełnienia służby w izbie zatrzymań* w pkt 2402 – 2406 opisano sposób przeprowadzania sprawdzenia prewencyjnego. Czynność sprawdzenia prewencyjnego wykonuje się dwuetapowo, czyli w sposób umożliwiający osobie pozostawienie części odzieży na ciele, a po sprawdzeniu zdjętej odzieży - jej włożenie przed zdjęciem pozostałej niesprawdzonej części odzieży oraz w warunkach zapewniających poszanowanie jej intymności.

Przedmiotowe zagadnienia były tematem omawianym w trakcie cyklicznych szkoleń przeprowadzanych z komendantami izb i będą kontynuowane na kolejnych planowanych w przyszłości szkoleniach.

Zalecenie umożliwienia zatrzymanym osobom transpłciowym, w indywidualnych przypadkach, wyboru płci personelu prowadzącego przesłuchanie.

Do chwili obecnej w izbach zatrzymań Żandarmerii Wojskowej nie było przypadków osadzenia osób transpłciowych. Niemniej jednak, nie można wykluczyć sytuacji, że w przyszłości zaistnieje potrzeba osadzenia osoby transpłciowej w izbie zatrzymań. W takich przypadkach obsługa IZ winna działać z wyczuciem i poszanowaniem woli osoby

osadzanej w zakresie wyboru płci żołnierza dokonującego czynności służbowych.

Zaistnienie takich sytuacji będzie przedmiotem szkoleń komendantów i żołnierzy wyznaczonych do obsługi izb zatrzymań w zakresie procedur w celu pełnej inkluzywności i poszanowania tożsamości zatrzymanych.

Ad 5. Monitoring wizyjny.

Dokumentem normatywnym regulującym zagadnienia związane z systemem telewizji wewnętrznej instalowanym w izbach zatrzymań Żandarmerii Wojskowej jest *Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 marca 2017 r. w sprawie izb zatrzymań*, którego § 14 stwierdza, że: „W celu poprawy bezpieczeństwa osadzonych oraz obsługi izby zatrzymań w pomieszczeniach izby **można** zainstalować system telewizji wewnętrznej służący do kontroli pomieszczeń, w których przebywają osadzeni, oraz do kontroli przebiegu przyjmowania osób do izby zatrzymań i zwalniania z niej”.

Instalowanie systemu telewizji wewnętrznej w izbach zatrzymań nie jest więc obligatoryjne.

W system telewizji wewnętrznej wyposażona jest jedynie część izb zatrzymań, co uzależnione jest od wielu czynników – przede wszystkim finansowych i proceduralnych. Planowanie wydatków na ten cel, a w konsekwencji zainstalowanie tych systemów jest procesem długotrwałym, wymagającym współpracy z innymi podmiotami (RZI, WOG), a przede wszystkim jest uzależniony od dostępności środków budżetowych MON.

W celu zapewnienia bezpieczeństwa osób zatrzymanych i personelu izb zatrzymań, jak również zapewnienia transparentności podjęto działania zmierzające do instalacji systemów telewizji wewnętrznej we wszystkich izbach zatrzymań, a w izbach posiadających już ten system wyeliminowanie miejsc będących

poza zasięgiem kamer tzw. martwych stref, a w których mogą przebywać osoby osadzone.

Kwestie związane z monitorowaniem pomieszczeń izb zatrzymań za pomocą technicznych środków były omawiane na przeprowadzanych szkoleniach. W planowanych w przyszłości szkoleniach specjalistycznych tematyka ta będzie kontynuowana.

Ad. 6. Środki przymusu bezpośredniego.

Zalecenie dotyczące używania przedmiotów do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej wyposażonych w kamerę oraz odstąpienie od praktyki pobierania paralizatorów przez żołnierzy pełniących służbę w izbie zatrzymań

oraz

Zalecenie stosowania kajdanek wobec osób zatrzymanych tylko w przypadkach uzasadnionych okolicznościami konkretnego przypadku.

Uprawnienie użycia przedmiotów do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej oraz kajdanek przez żołnierzy Żandarmerii Wojskowej określa art. 42 *Ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych*.

Zaznaczyć należy, iż nie odnotowano dotychczas przypadku użycia środka przymusu bezpośredniego w postaci przedmiotu do obezwładniania za pomocą energii elektrycznej w pomieszczeniach izb zatrzymań.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami użycie takiego środka traktowane jest jako ostateczność, gdy użycie innych środków przymusu bezpośredniego może okazać się nieskuteczne.

Przyszłe planowane zakupy przedmiotów do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej będą uzależnione od kryterium posiadania przez nie kamer rejestrujących okoliczności i przebieg ich użycia. Ponadto nadmieniam, iż trwają prace legislacyjne dotyczące nagrywania przebiegu interwencji poprzez kamery

nasobne, w które będą też wyposażeni żołnierze z obsługi izb zatrzymań.

Nakładanie kajdanek osobom zatrzymanym wynika z przepisów *ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej* i używane są wyłącznie w uzasadnionych przypadkach, zgodnie z indywidualną oceną ryzyka.

Decyzja o użyciu kajdanek podczas doprowadzania i konwojowania pozostaje w decyzji dowódcy patrolu / konwoju.

Użycie środków przymusu bezpośredniego, w tym kajdanek i przedmiotów służących do obezwładniania za pomocą energii elektrycznej były tematem przeprowadzanych szkoleń specjalistycznych i podczas planowanych w przyszłości szkoleniach tematyka ta będzie kontynuowana.

Ad 7. Prawo do informacji oraz mechanizm skargowy.

Zalecenie dotyczące uaktualnienia na tablicach informacyjnych adresu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

oraz

Zalecenie dotyczące zapewnienia, aby informacje udostępniane zatrzymanym w celach były czytelne i znajdowały się w miejscu umożliwiającym łatwe zapoznanie się z nimi.

Komenda Główna Żandarmerii Wojskowej nakazała uaktualnienie na tablicach informacyjnych adresu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka oraz zwiększenia czytelności informacji przeznaczonych do zapoznania się z nimi przez osoby osadzone w izbach zatrzymań.

Ad. 8. Personel.

Zalecenie dotyczące zwiększenie liczebności żeńskiego personelu przeszkolonego do pełnienia służby w izbach zatrzymań Żandarmerii Wojskowej

Działania Żandarmerii Wojskowej ukierunkowane są na optymalne wykorzystanie posiadanych zasobów ludzkich i przeszkolenie możliwie największej liczby żołnierzy w zakresie obsługi izb zatrzymań. Ze względu na fakt, iż w Siłach Zbrojnych RP służbę pełni coraz więcej kobiet zwiększa się także prawdopodobieństwo osadzania ich w izbach zatrzymań. W związku z powyższym podjęto działania ukierunkowane na przeszkolenie z zakresu obsługi izb zatrzymań jak największej liczby kobiet.

W obecnej chwili we wszystkich izbach zatrzymań co najmniej 2 - 3 kobiety posiadają szkolenie podstawowe z zakresu obsługi izby zatrzymań.

Zalecenie dotyczące włączenia do programów szkoleniowych żołnierzy zagadnień związanych z międzynarodowymi standardami praw człowieka i prewencją tortur, Protokołem stambulskim, transpłciowością, komunikacją interpersonalną, sposobami radzenia sobie ze stresem oraz przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu.

Cyklicznie organizowane są przez Zarząd Prewencji KGŻW szkolenia specjalistyczne dla komendantów izb zatrzymań z terenowych jednostek organizacyjnych Żandarmerii Wojskowej. Ostatnie szkolenie odbyło się w dniach 24 – 28.03.2025 r. Uczestniczył w nim między innymi przedstawiciel Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, prowadząc zajęcia na temat „Ochrona przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym traktowaniem oraz karaniem osób umieszczonych w izbie zatrzymań”. Przedmiotowe szkolenie objęło również m.in. tematykę zgodną z sformułowanym zaleceniem:

- „Psychologiczne aspekty pełnienia służby w izbie zatrzymań” dotyczące komunikacji werbalnej i pozawerbalnej, metod opanowywania emocji własnych, metod przezwycięzania agresji słownej – zajęcia prowadził psycholog - biegły sądowy;

- „Nadzór penitencjarny” w zakresie zasadności i legalności zatrzymania, przestrzegania czasu zatrzymania i praw osób pozbawionych wolności oraz poprawności prowadzonej dokumentacji – zajęcia prowadził sędzia penitencjarny wojskowego sądu garnizonowego.

Planowane jeszcze w bieżącym roku szkolenia dla obsługi izb zatrzymań obejmą zalecane przez KMPT zagadnienia związane z międzynarodowymi standardami praw człowieka i prewencją tortur, Protokołem stambulskim, transpłciowością, komunikacją interpersonalną, sposobami radzenia sobie ze stresem oraz przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu. Ponadto w poradniku *Zasady pełnienia służby w izbie zatrzymań* zawarto osobny rozdział „Poszanowanie i ochrona praw człowieka”, w którym opisano właściwe postępowanie w tym zakresie.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami wszyscy żołnierze Żandarmerii Wojskowej, przed dopuszczeniem do pełnienia służby w izbie zatrzymań muszą obligatoryjnie odbyć podstawowe przeszkolenie w tym zakresie w Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim. Żołnierze ci zdobywają niezbędną wiedzę i umiejętności praktyczne z zakresu obsługi izb zatrzymań, stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej. Zdobyta przez tych żołnierzy wiedza i umiejętności są systematycznie utrwalane i pogłębiane w trakcie kolejnych szkoleń uzupełniających i specjalistycznych.

Zgodnie z zaleceniem KMPT polecono Komendantowi Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej włączenie do programu szkolenia w ramach kursu podstawowego i doskonalącego dla obsługi izb zatrzymań tematyki z zakresu międzynarodowych standardów praw człowieka i prewencji tortur, Protokołem stambulskim, transpłciowością, komunikacją interpersonalną, sposobami radzenia sobie ze stresem oraz przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu.

Zgodnie z § 34 *Rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 marca 2017 r. w sprawie izb zatrzymań oraz Wytycznymi Specjalistycznymi Szefa Zarządu Prewencji do działalności prewencyjnej, profilaktycznej oraz broni prywatnej*, komendanci Oddziałów/Wydziałów Żandarmerii Wojskowej zobligowani są do przeprowadzania kontroli i nadzoru podległych im izb zatrzymań – nie rzadziej niż raz na kwartał.

Ponadto w ramach swoich obowiązków służbowych tj. nadzoru penitencjarnego nad izbami zatrzymań Żandarmerii Wojskowej, sędziowie wojskowych sądów okręgowych oraz wojskowych sądów garnizonowych przeprowadzają okresowe wizytacje i lustracje tych izb.

Nadzory penitencjarne polegają na kontroli i ocenie:

- legalności osadzenia i przebywania oraz zwalniania z izby zatrzymań,
- przestrzegania praw i obowiązków osadzonych,
- ustalonego w izbie zatrzymań porządku i dyscypliny,
- warunków bytowych, stanu opieki medycznej i stanu sanitarnego,
- prawidłowości i terminowości załatwiania próśb, skarg i wniosków,
- przestrzegania przepisów o bezpieczeństwie, w tym przepisów dotyczących użycia środków przymusu bezpośredniego,
- stanu zabezpieczenia technicznego i wyposażenia pomieszczeń, w których przebywają osadzeni.

Dotychczas przeprowadzane wizytacje wojskowych sędziów penitencjarnych nie wykazały uchybień czy nieprawidłowości. Świadczy to o właściwym przygotowaniu i zaangażowaniu żołnierzy pełniących tam służbę. Ponadto żadna z osadzonych osób nie składała skargi czy zażalenia do właściwego organu na legalność i działanie Żandarmerii Wojskowej w zakresie pobytu w izbie zatrzymań.

W ocenie Żandarmerii Wojskowej nie stwierdzono uchybień polegających na rażących przypadkach naruszenia prawa, obowiązujących procedur, przekroczenia czasu pozbawienia wolności osób osadzonych, nieprawidłowości stwierdzonych w dokumentowaniu czynności. Uwagi KMPT zawarte w Raporcie mają w przeważającej większości charakter incydentalny i nie świadczą o stałej praktyce. Wynikają z tzw. błędu ludzkiego żołnierzy obsługi izb zatrzymań oraz regulacji prawnych i procedur obowiązujących w Siłach Zbrojnych RP.

Żandarmeria Wojskowa deklaruje wolę dalszej współpracy z Krajowym Mechanizmem Prewencji Tortur mającą na celu zapobieganie niehumanitarnemu traktowaniu oraz poszanowanie godności osób przebywających w miejscach zatrzymania. Część zaleceń została już zrealizowana, pozostałe są w trakcie wdrażania lub zaplanowane do realizacji.

Do kontaktów roboczych w przedmiotowej sprawie wyznaczyłem

z wyprzedzeniem

**KOMENDANT GŁÓWNY
ŻANDARMERII WOJSKOWEJ**

płk Tomasz KAJZER

Wykonał: